

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВОСИНЕРГЕТИКИ

УДК 811.111-26:81'42

БИСТРОВ Я. В.

(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

КОРЕФЕРЕНТНІ ВІДНОШЕННЯ У СТРУКТУРІ ФРАКТАЛЬНОГО КОНЦЕПТУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ОПОВІДНОГО ТЕКСТУ)

У статті обґрунтовано роль текстової кореферентності у структурі фрактального концепту у світлі лінгвосинергетичної теорії. Встановлено, що фрактальний концепт є макропропозицією синергетичної макроструктури біографічного тексту. Доведено, що кореферентні пари і ряди є засобами фрактальної концептуалізації інформації у нарративі, а флуктуації референтної зони концепту забезпечують процес тиражування кореферентних найменувань біографічного суб'єкта.

Ключові слова: фрактальний концепт, кореферентність, біографічний суб'єкт, біографічний нарратив, лінгвосинергетика.

Быстров Я. В. Кореферентные отношения в структуре фрактального концепта (на материале англоязычного повествовательного текста). В статье обоснована роль текстовой кореферентности в структуре фрактального концепта в свете лингвосинергетической теории. Установлено, что фрактальный концепт является макропропозицией синергетической макроструктуры биографического текста. Показано, что кореферентные пары и ряды являются средством фрактальной концептуализации информации в нарративе, а флуктуации референтной зоны концепта обеспечивают процесс тиражирования кореферентных наименований биографического субъекта.

Ключевые слова: фрактальный концепт, кореферентность, биографический субъект, биографический нарратив, лингвосинергетика.

Bystrov Ya. V. Coreferent relations in the structure of fractal concept (case study of English narrative). The article reveals the role of textual coreference in the structure of fractal concept in the light of linguosynergetic theory. Theoretical and methodological bases of the research are the theory of linguistic fractals used for the analysis of fractal content of the fictional text, and consequently for the analysis of textual fractality in the scope of cognitive linguistics. Typical characteristics and properties of fractals are determined by their similarities between their parts and the whole, and by the embedding property of these structures in the synergetic macrostructure of biographical text within the framework in the cognitive macrostructure of the narrative. Repeated iterations, the wholeness of the parts of biographical narrative (its beginning, the middle, and the end) in the fractal branches and embedding properties, the synthesis of the whole and their parts, they all construct a narrative scheme of biography. It is established that fractal concept is one of the macropropositions in the synergetic macrostructure of biographical narrative. It is proved that coreferent pairs and sets are the means of fractal conceptualization of information in the narrative, and the fluctuations of the referent zone of the concept facilitate the duplication of coreferent nominations of the biographical subject. Coreferent nominations as the means of verbalization of the fractal concept are represented by (a) proper names, their phonetic variants and graphical abbreviations, contextual substitutes which form metaphorical images of the biographical subject; (b) some descriptive structures including stylistic comparisons; (c) syntactic structures including predicative units which often imply the narrator's subjective identification of the biographical subject. The idea of the fractal concept contributes to the multiple interpretations of the identity of biographical subject.

Key words: fractal concept, coreference, biographical subject, biographical narrative, linguosynergetics.

Спроби інтеграції понять синергетики в лінгвістику у багатьох випадках обмежуються не тільки фрактальним аналізом метафори [Орлова 2011; Хахалова 2008], розробкою синергетичних основ метафоричного смислотворення в художньому тексті [Бакиев 2015] чи семіотико-синергетичним дослідженням фрактальності текстотвірної категорії інтертекстуальності [Олизько 2009]. Теорія лінгвістичних фракталів слугує не тільки основою для аналізу фрактальної сутності тексту, а є ще й підґрунтям для аналізу текстової фрактальності у межах постулатів когнітивної лінгвістики, які розкривають зв'язок таких операцій процесу категоризації досвіду людини, як порівняння, ототожнення, аналогію, із структурними частинами тексту.

Мета статті – розкрити специфіку текстуальних кореферентних відношень у структурі фрактального концепту (ФК) у світлі лінгвосинергетичної теорії. **Завданнями** статті є: 1) обґрунтування текстотвірної ролі кореферентності у синергетичній макроструктурі біографічного нарративу; 2) встановлення кореферентних номінацій референта біографічного суб'єкта, які об'єктивують фрактальний концепт тексту.

Об'єктом дослідження є фрактальний концепт у синергетичній макроструктурі біографічного нарративу. **Предметом** статті виступають засоби об'єктивації фрактального концепту у синергетичній макроструктурі біографічного нарративу.

В сучасних лінгвістичних концепціях фрактальної теорії перші спроби поєднати теорію фракталів із когнітологічною наукою зроблені зокрема у межах дослідження процесів самоорганізації мовленнєвого твору в нейроподібній мережі [Пихтовникова 2015], лінгвокогнітивного аналізу фрактальної метафоричної моделі у наративі [Орлова 2011; Хахалова 2008; Bystrov 2014], проблем мовної динаміки дискурсу в річищі когнітивної синергетики [Бронник 2009], а також метафоричної інтерпретації складних структур фрактальної семіотики [Галушко 2014]. У лінгвістичній концептології, наприклад, С. Г. Воркачов уперше звернув увагу на схожість концепту із фрактальними структурами [Воркачев 2005, с. 12], зауважуючи, що “концепт наближається до фрактальних структур, які характеризуються надламаними межами, що відтворюється в “матрьошковій” самоподібності частин, а також роздрібній (*фрактальній* – Я. Б.) розмірності внутрішнього простору, видимим аналогом якого може бути пожмаканий папір” [там само, с. 12].

Типовими характеристиками фракталів є їхня самоподібність, тобто подібність частин до цілого і вкладеність цих підструктур у синергетичній макроструктурі тексту, яка вигідно доповнює загальну когнітивну макроструктуру наративу. Багаторазові повторення (ітерації), синергія частин біографічного оповідного тексту (початку, середини і кінця) у фрактальних галуженнях і вкладеннях, синтез цілого з генерацією окремих елементів стають цілком прийнятними для побудови наративної схеми біографії. Наприклад, уривок з роману Д. Лоджа про життя Генрі Джеймса, є свідченням евристичної ускладненої наративної схеми, де наратор створює типову фрактальну структуру, т.зв. кільцеву причинність [Соснин 2011, с. 12], в основі якої самоподібні структурні частини накладаються одна на одну або ж повертаються у зворотньому порядку: *It begins at the end of the story, or near the end, and then goes back to the **beginning**, and works its way to the **middle**, and then rejoins the **end**, which is where it begins* <...> [Lodge, *Author, Author*, p. 1].

Співвідношення фракталів зі структурою художнього тексту дає можливість виокремити їхні основні властивості: 1) частина фракталу певним чином подібна цілому (насправді, у фрактальній теорії ця послідовність подібностей поширюється на нескінченність, однак важко уявити справжню нескінченну послідовність фрактальних повторень); 2) сприйняття фракталу відбувається відповідно до послідовності вкладених рівнів. Як правило, фрактальні структури спрямовані на нескінченність, однак скінченність, до прикладу, художнього (нاراتивного) простору виникає за умови, коли в нього вводиться тимчасовий вимір (інший модифікований простір) і чинник автора/наратора. Найбільш розширені наративні простори з елементами фрактальності можна спостерігати в літературі постмодернізму, де відбувається абстрагування (відсторонення) від конкретного автора. Низка ознак, серед яких багатовимірність інтертекстуального простору, єдність протилежних тенденцій, відсутність жорстких опозицій, множинність смислів, стилізація та ін., зближують постмодернізм із теорією фракталів [Пономаренко 2006б, с. 240].

Будь-яка повторна репрезентація знаків (їхніх форм чи смислів) у наративному тексті, на нашу думку, дозволяє з'ясувати особливості його фрактальної організації крізь призму поняття текстової *корелативності* (від лат. *co-* – префікс, що означає сумісність, і референт (референтна тотожність) – відношення між компонентами висловлення (зазвичай іменними групами), які позначають один і той самий позамовний об'єкт чи ситуацію, тобто мають один і той самий референт [ЛЭС 1990, с. 243]. Корелативність є текстотвірною категорією у відношенні до категорій цілісності (когерентність) і зв'язності (когезії) тексту як чинників, які організують його смислову структуру.

У біографічному наративі, у якому фактуальна / нефактуальна інформація про життєву історію біографічного суб'єкта зорієнтована на передачу його життєвого досвіду, референційну зв'язність його структурних частин забезпечують корелативні (субститутивні) співвідношення на позначення одного референта біографічного суб'єкта в тексті. Текстотвірний характер корелативності забезпечує “вербальна різноаспектна репрезентація об'єкта, представляє концептуальну картину світу шляхом фрагментації її окремих компонентів, найоптимальніше виявляється у будь-якому типі тексту” [Куриляк

2004, с. 27]. У процесі представлення біографічного суб'єкта мовні одиниці, які пов'язуються відношеннями тотожності на позначення одного референта, виступають у ролі нарративних кореферентних одиниць, які є засобами фрактальної концептуалізації інформації у наративі.

Отже, фрактальний потенціал упорядкованих структурних частин і самоподібних патернів сприяє їх тиражуванню на основі кореферентності як важливої текстової категорії, яка забезпечує референційність, цілісність і семантичну зв'язність наративу.

Лінгвокогнітивна специфіка фрактальної організації біографічного наративу визначається моделюванням наратотвірної структури, *фрактального концепту*, який ґрунтується на нерегулярній самоподібності (самототожності) його підструктурних елементів і є макропропозицією, котра забезпечує когерентність наративу. Цей ментальний комплекс реконструюється в наративах про біографічні суб'єкти, характеризується "найвищим ступенем інформаційного стискання системи" [Бронник 2009, с. 18].

В синергетиці фрактал як результат моделювання дозволяє стверджувати про якість усієї сукупності елементів у межах одного рівня (або декількох рівнів). Як наслідок, фрактал у концептуальному просторі наративу може виступати ефективною моделлю, за допомогою якої можна пояснити взаємозалежність і взаємодію якісної упорядкованості внутрішніх рівнів текстової структури (послідовності ітеративних структур) і кількісної дискретності (зведення нескінченних послідовностей до кінцевого числа закономірностей).

Останнє твердження про взаємозалежність і взаємодію стало відправною точкою для визначення наратотвірного статусу ФК наративу. Поєднанням фрактальної теорії із лінгвокогнітивним підходом, як зауважує С. М. Плотнікова, досягається динамізм наративу, коли фрактальні простори "самоорганізуються за принципом живого наростаючого знання і самі вилучають із себе той когнітивний аспект, який і є основним для їх формування" [Плотнікова 2011, с. 33]. Цей концепт моделюється насамперед за принципом самоподібності, у відношеннях фактуальності та нефактуальності, які відображаються у проєкціях світу реального на зображений світ оповіді, різного роду перенесеннях із актуалізованого у віртуальне, від менш масштабного до більш масштабного.

Структуротвірним елементом ФК біографічного наративу є біографічний суб'єкт, його вербалізовані кореферентні номінації у кореферентних рядах, які утворюють когнітивну проєкцію із актуального світу у світ наративний. Зважаючи на проблему співвідношення ознак фактуальності та нефактуальності у відношенні до референтного простору наративу, останній є "продуктом індивідуальної творчої свідомості, цілковитою вигадкою, яким б правдоподібним він не був. Навіть беручи за основу реальні події та реальних людей, письменник-митець мусить осмислити їх і тільки мисленнєвий зліпок перетворити в об'єкт опису, тобто в референт" [Колегаєва 2000, с. 99].

Актуалізаторами цього мисленнєвого конструкту є референт біографічного суб'єкта і його кореферентні номінації у біографічному наративі. Отже, маркером вербалізації референта є кореферентна номінація біографічного суб'єкта, тобто імені референта, яке проєктується на наративний простір тексту. Референт біографічного суб'єкта взаємодіє з іншими самоподібними референтами, які об'єднуються в одному наративному просторі. Когнітивний механізм тиражування кореферентів ФК визначається за критерієм подібності біографічних референтів, які в різних "подобах" інтерпретуються наратором як можливі форми існування наративної ідентичності у біографічному тексті.

Процедура аналізу мовної об'єктивації ФК розпочинається із визначення ключової номінації біографічного суб'єкта, яка конденсовано репрезентує змістовий обсяг концепту, а також встановлення вербалізованих кореферентних номінативних субститутів (лексем та словосполучень) у кореферентних групах, які функціонують як семантично марковані вторинні образотвірні одиниці у наративному просторі.

Першоосною кожної із проєкцій наративного простору є нуклеарна точка (критична точка галуження) референтної зони концепту (РЗК). Ключовою номінацією виступає ім'я ФК, яке становить нуклеарну точку галуження РЗК, репрезентує денотативно-сигніфікативну сутність біографічного суб'єкта. Процес тиражування реального референта і його фікційної

співвіднесеності розпочинається від точки біфуркації із уведення тих елементів, які призводять систему до нового стану і згодом скеровують подальший когнітивний процес визначення властивостей ФК. Референтну зону ФК актуалізують мовні кореферентні номінації, які фрактально самоподібні у кореферентних парах і рядах. Така процедура підтверджує думку О. В. Падучевої про те, що для виявлення концепту необхідним постає аналіз процесів номінації, оскільки “множинність концептуалізацій – це наслідок вибіркості людського сприйняття, яка лежить в основі когнітивної діяльності загалом” [Падучева 2004, с. 529].

Флуктуації РЗК призводять до певних відхилень, які забезпечують процес тиражування кореферентних найменувань біографічного суб’єкта. Відтак, флуктуації як ідентифікатори синергетичної макроструктури наративу, які розхитують референтну зону ФК і від яких залежать вербалізовані вияви ФК, розмежовуються за такими наратотвірними параметрами: [+] реальний референт біографічного суб’єкта / [-] фікційний референт біографічного суб’єкта; [+] дійсний світ / [-] наративний світ.

З урахуванням вищезазначених наратотвірних параметрів, а також кореферентності як текстової категорії, що впливає на фрактальну організацію біографічного наративу, ФК визначаємо як наратотвірну структуру репрезентації текстового знання, яка конструюється на основі принципу самоподібності і змістових відношень кореферентності, забезпечує процес тиражування біографічних референтів у різних (можливих) вербальних виявах тотожної ідентичності біографічного суб’єкта.

На особливу увагу заслуговує розгляд процесу галуження й визначення ролі флуктуацій РЗК зокрема. Теорія самоорганізації систем виходить з поняття дисипативної (від лат. *dissipare* – розсіювати) структури, “коли на систему, яка знаходиться у нерівноважному стані, діють, загрожуючи її структурі, флуктуації (хаотичні коливання), настає критичний момент – система досягає точки біфуркації” [Пригожин 1986, с. 27]. Процес біфуркації або поліфуркації фрактального концепту полягає в “обранні однієї із можливих моделей розвитку (становлення) концепту на етапі його вербалізації, коли долається ентропія (хаос – уточнення наше. – Я. Б.) і виникають, іноді неочікувані, комбінації мовних одиниць та їх образні значення” [Алефиренко 2009, с. 6].

Флуктуації (відхилення й коливання) системи відіграють подвійну роль у біографічному наративі. З одного боку, флуктуації можуть виступати як нейтральний фон, не вносячи в систему помітних відхилень, коли спостерігаються, наприклад, різні позначення графічних та орфографічних варіантів вербалізованих елементів концепту, а з іншого боку, вони можуть привести систему, тобто РЗК, у критичний (якісно новий) стан, довести її до точки біфуркації (коли, наприклад, нові графічні образи беруть участь в утворенні нових слів і стають надбанням узусу). Водночас, біфуркативний потенціал вербалізованого референта визначається однією або декількома галуженнями, коли різні вербалізатори одного й того ж концепту називають один і той же референт біографічного суб’єкта, співвідносячи його з різними поняттями, а мовні номінації відбивають його різні властивості.

Неочікуваний графічний образ або орфографічний варіант референта біографічного суб’єкта може виступати атрактором системи, який Г. Хокінз метафорично називає “провокатором хаотичних взаємодій” або “магнетичним басейном нестабільності” [Hawkins 1995, р. 126–127]. Кореферентні номінації, які беруть участь у вербальній об’єктивації ФК, репрезентовані у БН: власними назвами (графічними скороченнями включно); конструкціями описового характеру; синтаксичними конструкціями й загальнономінативними одиницями різного функціонального призначення і семантичного наповнення. Ці вербальні засоби референції зумовлені різноаспектними інтерпретаціями й поліфонією особистості біографічного суб’єкта, а також багатовимірністю “я-репрезентації” суб’єкта (пор. синтаксичні конструкції *a series of masks and poses* [Nye, *The Late Mr. Shakespeare*, р. 41], або *I contain multitudes* [Ackroyd, *The Last Testament of Oscar Wilde*, р. 8]), які “змушують” властивості системи стрибкоподібно переходити в альтернативні стани.

Змістовий обсяг ФК ідентифікують вербалізатори (репрезентанти) його референтної зони, які актуалізують різні ознаки одного і того ж біографічного суб'єкта наративу. Референційно тотожні номінації, кожна з яких акцентує на певних ознаках біографічного суб'єкта наративу, утворюють лінійний кореферентний ряд [Куриляк 2004, с. 128]. У нашому дослідженні кореферентна послідовність референційно тотожних номінативних одиниць має ознаки фрактальності, з одного боку, через смислову віднесеність до одного і того ж референта, а з іншого, – завдяки тематичній неперервності самоподібних ітерацій референта в структурних частинах наративу. Наративні кореферентні одиниці розширюють змістову структуру РЗК, доповнюючи і уточнюючи ідентифікацію референтного імені, репрезентованого семантично маркованою власною назвою у кореферентних парах і рядах.

У межах однієї РЗК біографічний суб'єкт репрезентує значна кількість номінацій у кореферентних парах і рядах із різною функціональною і стилістичною навантаженістю, різноаспектністю інтерпретацій, змістовим потенціалом і, нарешті, нелінійною структурою ФК. Наприклад, у проаналізованих ФК кількість співвказівних найменувань біографічного суб'єкта сягає від двох номінативних вербалізаторів концепту <VIRGINIA WOOLF> (2), які утворюють кореферентну пару *Virginia* → *a goat* (*Virginia* wants her sister to think, “The goat’s really looking rather well, isn’t she?” [Cunningham, *The Hours*, p. 114]) аж до 57 фрактально самоподібних графічних варіантів концепту <WILLIAM SHAKESPEARE>, як-от: *Saksperre*, *Schakosper*, *Schackapere*, *Saxper*, *Schaftspere*, *Shakstaf*, *Chacsper*, *Shasspeere*; *WS*; *Shakaspeare*, *Shakispeare*, *Shakyspeare*, *Shakespire*, *Sakespeier*, *Saxpey*, *Saksper*, *Saksper*, *Saksperre*, *Shagspere*, *Shaxbere*, etc. [Nye, *The Late Mr. Shakespeare*].

Наприклад, ключовою наративною номінацією кореферентного ряду ФК <OSCAR WILDE> виступає номінативна одиниця *Oscar Wilde*, яка репрезентує його змістовий обсяг і виконує важливе семантичне навантаження у біографічному наративі. Напрямо референційної віднесеності суб'єкта визначають й інші найменування, які розширюють поняттєвий обсяг біографічного суб'єкта наративу, що дозволяє виокремити декілька кореферентних рядів. З-поміж референційно самоподібних номінацій аналізованого концепту виокремлюємо такі кореферентні засоби:

а) варіанти імені суб'єкта, які розгортаються через систему контекстуальних заміників, фонетичних і семантичних трансформацій, які створюють метафоричні образи референта у складі РЗК. Наприклад, ці засоби утворюють такий кореферентний ряд: *Oscar Wilde* → *Hoscar* → *Oscar* → *Mr Oscar* → *Wilde* → *Janus* → *Stupor Mundi* → *Anti-Christ* (*To my friends I was Stupor Mundi, to my enemies the Anti-Christ* [Ackroyd, *The Last Testament of Oscar Wilde*, p. 48]);

б) описові конструкції із стилістичними порівняннями репрезентують полізначеннєве навантаження аксіологічно маркованих одиниць, пор.: *Mr Wells’s Invisible Man* → *as a n artist quite dead* → *a commercial proposition* → *like an eagle* → *like a Celt the Poet* → *the lord of life* → *the Juggernaut* → *like a man standing on the edge of a cliff* (*In these moods I resemble Mr Wells’s Invisible Man – only recognizable to myself, and the others, when I am dressed* [там само, p. 72]);

в) синтаксичні конструкції, до складу яких входять предикативні одиниці, часто імплікують суб'єктивно-модальну ідентифікацію біографічного суб'єкта автором-натором чи автосуб'єктом наративу: *I became a symbol of that society* → *I was one in whom the world played the largest part* → *I was the stench, I was the half-light and I was the silence* → *I have become a pantheist, polytheist and atheist all at once* → *I was a vessel for the prose of the age* → *I became a prisoner of those masks and my moods* → *If I am anything, I am a warning*.

Висновок. Функціонування відкритої дискретної й нелінійної системи біографічного наративу забезпечується внутрішніми зв'язками між її елементами. Динамічний розвиток наративу породжує існування упорядкованих нараторівних структур. ФК виступає макропропозицією, яка конденсовано передає зміст наративу, надаючи йому цілісності і семантичної зв'язності. Своїм функціонально-смисловим навантаженням ФК призводить до множинних інтерпретацій ідентичності біографічного суб'єкта, його структуротвірним

елементом є біографічний суб'єкт й вербалізовані кореферентні номінації (разом 27) у кореферентних рядах. **Перспективи подальшого дослідження** вбачаємо у виявленні фрактальних ітерацій і рекурсивних самоподібних структур у літературному тексті.

Література

- Алефиренко Н. Ф. Дискурс в системе лингвокультурологии / Н. Ф. Алефиренко // Языковое бытие человека и этноса : психолингвистические и когнитивные аспекты : материалы Международной школы-семинара (Березинские чтения). – М. : ИНИОН РАН, МГЛУ, 2009. – Вып. 15. – С. 5–10.
- Бакиев А. Г. Синергетическое представление о процессе метафорического смыслопорождения / А. Г. Бакиев // Язык. Культура. Перевод. Коммуникация : сб. науч. трудов / науч. ред. В. З. Демьянков. – М. : ТЕЗАУРУС, 2015. – С. 573–577.
- Бронник Л. В. О фрактальном самоподобии в языке / Л. В. Бронник // Известия Волгогр. гос. пед. ун-та. Сер. Филологические науки. – 2009. – № 10(44). – С. 15–19.
- Воркачев С. Г. Вариативные и ассоциативные свойства телеономных линвоконцептов : монография / Сергей Григорьевич Воркачев. – Волгоград : Парадигма, 2005. – 214 с.
- Галушко Т. Г. Фрактальная интерпретация в лингвистике / Т. Г. Галушко // Вестник Амурского государственного университета. Сер. Гуманитар. науки. – 2014. – Вып. 66. – С. 85–92.
- Колегаева И. М. Личность творца и ее отражение в триаде “автор–повествователь–персонаж” художественного текста / И. М. Колегаева // Записки з романо-германської філології. – Одеса : Латстар, 2000. – Вип. 8. – С. 98–106.
- Куриляк Л. П. Кореферентність у сучасному українському текстотворенні : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Леся Павливна Куриляк. – Івано-Франківськ, 2004. – 201 с.
- (ЛЭС) Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
- Олишко Н. С. Синергетические принципы организации художественного дискурса постмодернизма / Н. С. Олишко // Вестник Челябинского государственного университета. Серия “Филология. Искусствоведение”. – Челябинск, 2009а. – Вып. 30, № 10(148). – С. 93–101.
- Орлова Е. Л. Фрактальная природа метафоры / Е. Л. Орлова // Вестник Иркутского гос. лингв. ун-та. – 2011. – Вып. 4 (16). – С. 179–182.
- Падучева Е. В. Динамические модели в семантике лексики / Елена Викторовна Падучева. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 608 с.
- Пихтовникова Л. С. Самоорганизация когнитивной системы при создании речевого произведения : преимущества и ограничения / Л. С. Пихтовникова // Записки з романо-германської філології. – Одеса, 2015. – Вип. 1 (34). – С. 115–125.
- Плотникова С. Н. Фрактальность дискурса как новое лингвистическое понятие / С. Н. Плотникова // Вестник Иркутского гос. лингв. ун-та. – 2011. – № 3(3). – С. 127–134.
- Пономаренко И. Н. Фрактальные параметры нелинейного пространства текста / И. Н. Пономаренко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Филология”. – 2006б. – № 2. – Т. 19(58). – С. 238–241.
- Пригожин И. Порядок из хаоса : Новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс ; пер. с англ. Ю. А. Данилова / общ. ред. В. И. Аршинова, Ю. Л. Климонтовича и Ю. В. Сачкова. – М. : Прогресс, 1986. – 432 с.
- Соснин Э. А. Из небытия в бытие : творчество как целенаправленная деятельность / Э. А. Соснин, Б. Н. Пойзнер. – Томск : СТТ, 2011. – 520 с.
- Хахалова С. А. Возможность применения дискретной фрактальной парадигмы в исследованиях по метафоре / С. А. Хахалова // Вестник ИГЛУ. Сер. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – Иркутск : ИГЛУ, 2008. – С. 96–101.
- Bystrov Ya. Fractal metaphor LIFE IS A STORY in biographical narrative / Ya. Bystrov // Topics in Linguistics. – 2014. – Vol. 14, No. 1. – P. 1–8.
- Ackroyd P. The Last Testament of Oscar Wilde / Peter Ackroyd. – London : Abacus, 1991. – 185 p.
- Cunningham M. The Hours / Michael Cunningham. – London : Fourth Estate, 1999. – 228 p.
- Hawkins H. Strange Attractors : Literature, Culture, and Chaos Theory / Harriett Hawkins. – New York : Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, 1995. – 200 p.
- Lodge D. Author, Author / David Lodge. – New York : Viking, 2004. – 390 p.
- Nye R. The Late Mr. Shakespeare / Robert Nye. – New York : Penguin Books, 1998. – 399 p.

УДК 81-112

ДОМБРОВАН Т. І.

(Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)

ДІАХРОНІЧНА ЛІНГВОСИНЕРГЕТИКА: ПЕРШІ ЗДОБУТКИ ТА ВЕКТОРИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Стаття висвітлює перші результати використання синергетичної методології у діяхронічних студіях. Автор доводить доцільність та необхідність розширення понятійної сітки мовознавчої науки за рахунок включення базових понять та категорій синергетики як науки про самоорганізацію складних відкритих динамічних систем навколишнього світу. Окреслено шляхи подальшого розвитку діяхронічної лінгвосинергетики.

Ключові слова: англійська мова, діяхронічна лінгвосинергетика, еволюція мови, мовна система, наукова парадигма, синергетика.